

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА МАКРОЕКОНОМІЧНУ СТАБІЛЬНІСТЬ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

О.М. Лютак, О.В. Баула

Луцький національний технічний університет, olenalutak@gmail.com, baula_olena@i.ua

Протягом останніх років в Україні надзвичайно болючим постало питання державного боргу. В новинах ми все частіше чуємо про нову позику від МВФ, кредит від ЄС чи інших міжнародних організацій. І всі розуміють, що навряд чи державний борг це добре для країни. В умовах зниження ефективності національної економіки та інфляції, проблема боргового навантаження на національну економіку значно актуалізується.

Державний борг України станом на червень 2018 року становив 66,1 млрд доларів, з яких 57% — зовнішні запозичення, а це 37,5 млрд доларів, що в 2,6 рази більше поточного рівня валютних запасів країни [1].

На кінець 2018 року загальний державний борг України зріс до 78,3 млрд доларів, а зовнішній державний борг — до 47,2 млрд доларів: 9,6 млрд доларів гарантованого державою боргу, а решту — прямий борг у вигляді єврооблігацій (близько 17,5 млрд доларів, враховуючи 3 млрд доларів «російських» облігацій, за якими Україна оголосила дефолт), а також позик у міжнародних організацій (16,6 млрд доларів, включаючи облігації, розміщені під гарантії США) і іншу заборгованість (3,5 млрд доларів) [1].

Слід зазначити, що не всі валютні запозичення «лежать на плечах» уряду. Приблизно 6,8 млрд доларів — борг НБУ перед МВФ (ця частина боргу не має безпосереднього впливу на бюджет). Проте, зниження рівня резервів створює ризик для збереження фінансової стабільності країни. Борг в національній валюті — близько 625 млрд грн (ОВДП), що становить майже 30% загального державного боргу. З них більше половини (56%) — у власності Нацбанку (до 2016-го НБУ фінансував «діри» в держфінансах, викуповуючи ОВДП у Мінфіну, держбанків, Нафтогазу; така прихована емісія гривні призвела до накопичення дисбалансів, які в кінцевому підсумку приводили до інфляції і девальвації). Близько третини ОВДП (36%) — у власності державних банків (левава частка була випущена для докапіталізації цих банків), решта (всього 8%) тримають комерційні банки, українські фізособи і юридичні компанії, а також нерезиденти. У найближчі півтора роки на Україну чекає пік виплат за борговими зобов'язаннями: уряд має повернути майже 10 млрд доларів тільки МВФ [2]. Держборг України — це гроші, які фактично заборгував кожен українець: приблизно по 1800 дол. [3].

Для кращого розуміння особливостей державного боргу України необхідно розглянути співвідношення заборгованості до ВВП (таблиця 1). У 2017 році з'явилася тенденція до покращення відношення державного боргу до ВВП (хоча у доларах ситуація гірша), загалом 2014-2016 роки стали руйнівними для економіки країни, адже незаконна анексія частини території і «гібридна» війна з РФ стали надзвичайно болючими ударами для економіки і щоб закрити бюджетні дефіцити довелося брати позики, перш за все, у ЄС, США та МВФ.

Таблиця – Динаміка сукупного державного боргу і ВВП України з 2009 по 2018 рр. (млн. грн)

Рік	Державний борг			Період	Номінальний ВВП, млн. грн.			Державний борг/ВВП, %
	усього, млн. грн.	приріст, млн. грн.	приріст, %		усього, млн. грн.	приріст, млн. грн.	приріст, %	
на 31.12.2009	316 885			за 2009	913 345			34,7%
на 31.12.2010	432 235	115351	36,4%	за 2010	1 082 569	169224	18,5%	39,9%
на 31.12.2011	473 122	40886	9,5%	за 2011	1 316 600	234031	21,6%	35,9%
на 31.12.2012	515 511	42389	9,0%	за 2012	1 408 889	92289	7,0%	36,6%
на 31.12.2013	584 114	68604	13,3%	за 2013	1 454 931	46042	3,3%	40,1%
на 31.12.2014	1 100 564	516450	88,4%	за 2014	1 566 728	111797	7,7%	70,2%
на 31.12.2015	1 572 180	471616	42,9%	за 2015	1 979 458	412730	26,3%	79,4%
на 31.12.2016	1 929 759	357579	22,7%	за 2016	2 383 182	403724	20,4%	81,0%
на 31.12.2017	2 141 674	211916	11,0%	за 2017	2 982 920	599738	25,2%	71,8%
на 31.12.2018	2 168 627	26953	1,3%	за 2018	2502130 на 31.06.2018			

Джерело: [4; 5].

Приклад України доводить, що державний борг по-різному впливає на економіки різних держав, і те що для розвинених країн є нормальним явищем через потужність їх економік, для слабших країн є пагубним явищем, оскільки його обслуговування лягає не на наддоходи до бюджету від експорту, а на громадян, які будуть вимушені платити додаткові податки, миритися з інфляцією та ростом цін.

Останніми роками Україна перебуває у стані перманентних кризових ситуацій, тому уряд має розробити стратегію подолання їх негативних наслідків. І один з пунктів – зменшити залежність від капіталу інших країн, а отже, зменшити суму державного зовнішнього боргу. Тому, на нашу думку, необхідно: 1) впровадити реформи в політичній сфері, що підвищить інвестиційну привабливість України. За рахунок інвестицій в промисловість країна збільшить обсяг ВВП та чистий експорт. Відповідно і потреба у зовнішніх позиках зменшиться; 2) удосконалити систему органів з організації управління зовнішнім державним боргом України, чітко розмежувати їх повноваження щодо управління зовнішньоборговими зобов'язаннями держави та чітко визначити відповідальність; 3) сприяти розвитку ринку державних боргових цінних паперів, зокрема зовнішнього ринку державних боргових цінних паперів; 4) чітко визначити та закріпити у законодавстві боргову стратегію України, в якій мають міститися напрями використання залучених коштів та граничний розмір боргу.

Існує багато методів управління державним боргом, які сформувалися за рахунок співпраці з різними країнами: реструктуризація боргових зобов'язань, що направлена на мінімізацію втрат кредиторів та забезпечення виконання зобов'язань позичальником за рахунок зменшення тягара боргу; сек'юритизації – трансформування боргових зобов'язань банку у ліквідні інструменти ринку капіталів шляхом випуску боргових цінних паперів; випуск облігацій внутрішньої державної позики тощо.

Отже, в наш час державний борг не є унікальним явищем, а є загальносвітовою практикою. Інвестування та отримання грошей в кредит є необхідними складовими економіки, що дають можливість їй нарощувати темпи розвитку. При правильному використанні отриманих грошей можна в перспективі значно покращити рівень добробуту громадян країни. Більшість розвинених країн світу активно залучають додаткові кошти в свої економіки за допомогою позик, як всередині країни так і в закордонному секторі. В Україні наразі ця проблема є як ніколи актуальною та гострою, адже в нашій ситуації отримання все нових позик не підтверджується відповідним помітним зростанням в економіці. І тому населенню необхідно розуміти навіщо країна бере позики та до чого це може призвести. При правильному використанні, державний борг – це той поштовх, який здатний виводити країну з скрутного становища, проте якщо ці кошти потрапляють

в «неправильні руки», то борг стає важким тягарем не лише для сучасного, а і для наступних поколінь.

Список використаних джерел:

1. Міністерство фінансів України. Середньострокова стратегія управління державним боргом на 2018–2020 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/17-presentation-2018/08.2018/strategiya-upravlinnya-derzhavnim-borgom-na-2018-2020-roki.pdf>.
2. Ціна держави. Державний борг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cost.ua/budget/debt/>.
3. Держборг України: кожен українець винен кредиторам \$1800. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://argumentua.com/novosti/derzhborg-ukra-ni-kozhen-ukra-nets-vinen-kredito-ram-1800>.
4. Державний борг України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>.
5. Валовий внутрішній продукт України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/>.